

Audzēt koku stādus nav tikai sēt un pļaut

Meža stādu audzētājs, Rudbāržu pagasta *Grigāļu* saimniecības īpašnieks Indulis Zilītis savulaik bijis agronoms kādreizējā kolhozā *Uzvara*, kaut mežsaimniecība viņu interesējusi jau agrāk. Piecus gadus nostrādājis par mežsargu, stādaudzēšanas zināšanas krājis pamazām.

Bet viss sācies ar to, ka 90. gados, kad bijis meža stādu deficīts, I.Zilītis nolēmis savām vajadzībām tos izaudzēt pats. Tā pamazām sācis ar to nodarboties. Kaut kas bija jāaudzē, bet zemes te maz, atceras dzīvesbiedre Dzintra Zilīte. Saimnieks piebilst: „Meža vērtība kļūst arvien lielāka. Tas nav tikai sēt un pļaut. Ar minimālo apgrozījumu ģimenei iztiku var nodrošināt – nevaļag daudzus hektārus.”

Skaisti iekoptajos *Grigāļos* Dzintra un Indulis dzīvo kopš 1997. gada, bet kopš 2000. gada audzē un pārdod meža stādus. *Grigāļos* ir eglu un bērzu stādi ar uzlabotu sakņu sistēmu, kā arī priežu, eglu, bērzu un melnalkšņu ietvarstādi. Gadā tiek pārdots līdz pusotram miljonom.

PRETĪ JĀBŪT MEŽAM

Kādreiz stādu trūcis, bet nu drīzāk ir pārprodukcija. I.Zilītis

savu audzējumu pārdod vairākiem uzņēmumiem Dienvidkurzemes mežu atjaunošanai, arī individuāliem pircējiem. To saņo maisos, kurus dzesētavā uzglabā līdz stādīšanai mežā. Visi stādi ir sertificēti Valsts meža dienestā. Tos var iegādāties, gan iepriekš noslēdzot līgumu, gan vienojoties sezonas laikā, turklāt pircēji varot apskatīt augšanas gaitā vai arī īsi pirms iegādes. Kad jautājam, vai tad nevar vest un stādīt Latvijas otrā malā, audzētājs skaidro, ka vislabāk tomēr augot tepat sētie un audzētie. „Jā, es varu nopirkt sēklas, kas audzētas Latgalē, un tad vest stādus atpakaļ uz Latgali,” viņš nosaka. Protams, tas nav izdevīgi.

Piemēram, Ziemeļeiropā audzētavas piederot pašiem mežu īpašniekiem, arī kooperatīviem: „Stādaudzētavai pretī jābūt mežam, bet mums tā nav – mums *Latvijas Valsts mežiem* (LVM) pieder 50 procentu, un tie mazos sīkaļas var nospiegt. Tie arī ierosina likumus, grozījumus, izvirza prasības, ko paši var izpildīt, mēs ne.”

Visa tehnoloģija, ko Zilīši izmanto, ir no Zviedrijas. Pirms tam to izmēģinājuši LVM. Lai no sēklas izaudzētu stādu, pāiet no gada līdz trim. Vienā izaugot

bērza stāds. Līdz šim visvairāk audzētas eglītes, bet tagad arvien lielāks pieprasījums esot pēc bērza, kas ir ātraudzīgāks: ātrāk var iegūt rezultātu.

KATRS JĀPAŅEM ROKĀ

Izrādot siltumnīcas, saimnieks skaidro, ka, rudenī iesējot, var iegūt laiku, jo jau martā stādi sāk augt, ne tikai atdzīvojas. Parasti tas notiekot aprīlī. Tad tos pārvieto – vai nu uz lauka, kur iegūst kailsakņu stādus ar uzlabotu sakņu sistēmu, vai uz tā saukto pieaudzēšanas poligonu, kur iegūst viengadīgus vai divgadīgus ietvarstādus. Tur tie nobriest, un tikai tad var doties uz mežu.

Lai gan saimniecībai ir dažāda tehnika, kas nopirkta ar projektu atbalstu, roku darba daudz. Katrs stādīnš jāpaņem rokā, lai pārstādītu. Tā ir intensīva strādāšana visiem darbiniekiem, turklāt divas reizes sezonā jāravē. Kopā ar saimnieku ar visiem pienākumiem galā tiek septiņi cilvēki. No marta līdz novembrim laiks diezgan saspringts, bet ziemas mēnešos varot darboties pa mežu.

Vai ziemā stādi nenosalst? Nē, tas neesot bieds, jo nokrišņi iekšā nenāk un laistīt arī pa ziemu nav iespējams; vienīgais drauds

Šie stādi ir sēti augusta beigās, septembra sākumā, rāda Indulis Zilītis.

esot izžūšana. Bet februārī, kad ārā parādās plusi, varot jau sakt laistīt, jo ūdens pievads ir zem zemes. Minerālmēsļus dod tāpēc, lai viss notiek ātrāk. Dzintra piebilst, ka šīs siltumnīcas uzceltas pēc 2005. gada lielās vētras: „Tā visas mūsu koka siltumnīcas *satina ruļļos*.”

Jautāts par iecerēm, saimnieks ir skeptisks, sak’, viņam kā pensionāram tagad galvenais ir visu pamazām nodot dēlam, kas iesāko turpinās: „Tas ir dabisks process – visam pienāk beigās.

Pašam jāsaprot, ko vēl varu sakt un ko vairs iesakt nedrīkst.” Dēls audzē gaļas liellopus, bet šis esot kā hobijsbizness ar pievienoto vērtību.

Par dzīvi kopumā I.Zilītis tāds spriedums – lai kaut ko sasniegtu, jābūt uzņēmībai un pašdisciplīnai, bet nav viegli: „Ar visu ideoloģiju un pašreizējo saimniekošanu mums Latvijā priekšā strupceļš. Ir stipri labāk nekā 80. gados, bet, ja salīdzinām sevi ar Eiropas attīstītajām valstīm, esam stipri bēdīgā situācijā.”

Baltu piena produkcija tapusi no kooperatīvās sabiedrības *Kalnmuīža* ģimenes saimniecību govju piena.

dzeļus ņemam. Cilvēks pēc tam pasūta, bet mums jau tie ir noliktavā. Kad šoferi brauc ar mašīnām, tad izvadā mazgājamos līdzekļus, filtrus un tādas lietas. Kopš ir pārstrāde, cenšamies divreiz mēnesī zemniekiem produkciju piedāvāt par pašizmaksu: šeit sadalām pa maisiņiem un izvadājam.

Vai ir tādi zemnieki, kuri vēl domā kooperatīvā iestāties? Un kā pagastos ar govju skaitu?

Ir tendence iet tikai mazumā. Nesen bija valdes sēde, kurā runājām, ka 8. novembrī ir pārvēlēšanu sapulce, bet nevaram zemniekiem apgalvot, ka piecus gadus pastāvēsim, jo, zemnieku skaitam samazinoties, tiem, kuri paliek, kooperatīvs ir jāuztur. Ja

pienāks tā diena, kad sapratīsim, ka varam lokā palaist tikai vienu mašīnu, kura visu nakti vāks pienu, tad tas būs brīdis, kad jāapvienojas ar citu kooperatīvu. Mums tuvumā ir vairāki, un starp kooperatīviem pastāv konkurence, ko grūti par konkurenci nosaukt, jo pienu realizējam vienā vietā. Mūsu piens iet uz Žemaitiju. Nica un Rucava ved uz Rokišķiem.

Vai šajā novadā ir vēl kāds kooperatīvs?

Nē, bet Kurzemē vēl ir Nīcas *Laura*. Mēs esam kooperatīvu asociācijā, un ir atzītie un neatzītie. Lai iegūtu atzītā kooperatīvu statusu, katru gadu asociācijā jāiziet atzīšana: nedrīkst būt nodokļu parādu, starp zemniekiem jābūt apgrozījumam ar mazgā-

jamajiem līdzekļiem, lopbarību un dažādām precēm. Ja atzīšanu neizejam, nevaram zemniekam par pienu kompensācijā maksāt PVN – 14%. Neatzītie kooperatīvi strādā kā SIA, bet kooperatīvi tie skaitās. Īstenībā mums ar tiem konkurence nav godīga, jo tādi var veidot peļņu un ar to darīt, ko grib. Tiem nav vajadzīga kooperatīva biedru piekrišana. Tie vairāk ir privāti, bet mēs esam kā biedrība: ja mums zemnieki kaut kam nepiekrīt, nevaram neko darīt.

Būtbūvē jau paši zemnieki kooperatīvu uztur, jo to naudu nevienam mums nedod – tā ir mūsu piena nauda. Nav nekāda atbalsta ne no valsts, ne no citurienes. Esam uztaisījuši vienu projektu – mums ir vieglāk apmaksāt analīzes. Tagad moderni pārejām uz digitalizāciju. Mums atļāva par šo naudu iegādāties pienu programmu – tie ir 15 000 eiro uz pieciem gadiem. Katru gadu drīkstam iztērēt 3000. Tur ir zemnieku un darbinieku mācības par analīzēm, par tiem pašiem inhibitoriem, lai mums nav jāpērķ par savu naudu. Mēnesi aptuveni 100 eiro aiziet, lai tikai tos testus uztaisītu. Ir daudz zemnieku, kas atsūta savu pienu pārbaudīt, vai tajā nav inhibitoru vai somatisko šūnu. Laboranti to izvērtē un naktī raksta īsziņu, ka

piens ir derīgs un to var lietot klāt.

Kā ar piena cenu?

Mēs jau visu laiku kā uz naža asmens balansējam ar to cenu. 15. novembrī paliek pieci gadi, kopš uzņēmumā strādāju, un šo gadu laikā ir bijušas 36 piena cenas maiņas. Kā lai tas nabaga zemnieks savu dzīvi plāno, kā viņš var uztaisīt biznesa plānu, projektu, es īsti nesaprotu.

Cik piens litrā tagad maksā?

Lielākajiem zemniekiem maksā vairāk, bet vidējā cena varētu būt ap 0,42 eiro.

Cik litrs piena maksā veikalā?

Nezinu – es nepērku. Man mājas ir govīs (smejas).

Kur Kuldīgā var nopirkt Baltu piena produkciju?

Kuldīgas labumos, bet mēs nevaram apjomu attīstīt, jo pastāv nenormāla birokrātija. *Elpas* laikā tika nogriezta kanalizācija – aizmetināja ciet centrālo kanalizāciju uz Kazdangas pagastu. Pašlaik top projekts attīrīšanas iekārtām. Tas, pirmkārt, ir darbietilpīgi, otrkārt, ir nenormālas cenas – šīs iekārtas izmaksā ap 600 000 eiro. Uzņēmumam, kas tikko sācis labi strādāt, ir nereaļi to vispār nopelnīt kaut kādā laika posmā. Valdība projektam piedāvā tikai 40% atbalsta intensitāti. Valde kopā ar asociāciju lūdz Zemkopības ministrijai vismaz 60% atbalstu.

Paši droši vien savu produkciju lietojat.

Jā! Mēs dzeram savu pienu, ēdam savu biezpienu. Es, ieejot veikalā, neņemšu ne to *Almu*, ne kādu citu. Es arī neņemšu *Baltā* produktus, ja blakus stāvēs šis, jo zinu, kas tur iekšā. Mums visām govīm ir vārds. Ja tu diendienā redzi, tu jau katru pazīsti kā cilvēku: vienai viena acs melna, otrai otra. Un tās visas iet ganos – nav nevienas saimniecības, kurai govīs dzīvotu tikai fermā.

Kā šo nozari redzat ilgtermiņā?

Mēs visi dzīvojam tikai šodienai. Mūsu saimniecību īpašniekiem ir jau tas vecums – nevienam vairs neesam pat piecdesmitgadnieki, visi esam jau ap 60. Šogad divas saimniecības nolikvidējās: abās īpašnieki jauni, vienam puišim 24 gadi.

Un visas tās kontrolējošās iestādes – PVD un vides dienests – kas nāk zemniekam pāri, arī mēs par savu naudu uzturam. Tas ir no nodokļu maksātāju naudas. Tāpat arī visas tās asociācijas. Nesaņemsi tādu naudu, ja nebūsi šķirnes audzētājs tajā asociācijā. Nesaņemsi tādu naudu, ja nebūsi tādas un tādas biedrības biedrs. Liekas, ka tev visu laiku viens tā ar kāju...

Daigas Bitnieces teksts un foto